Repertoriul jurisprudenței

CONCLUZIILE AVOCATULUI GENERAL
DOAMNA ELEANOR SHARPSTON
prezentate la 28 mai 2020[1]

Cauza C-238/19

EZ
împotriva
Republicii Federale Germania, reprezentată de Bundesamt fur Migration und Flüchtlinge (Oficiul Federal pentru Migrație și Refugiați)

[cerere de decizie preliminară formulată de Verwaltungsgericht Hannover (Tribunalul Administrativ din Hanovra, Germania)]

„Cerere de decizie preliminară – Spațiul de libertate, securitate și justiție – Politica în materie de azil – Condiții de acordare a statutului de refugiat – Directiva 2011/95/UE – Interpretarea articolului 9 alineatul (3) – Motive de persecuție – Articolul 10 alineatul (1) litera (e) – Noțiunea de opinii politice – Refuzul de a efectua serviciul militar – Obiecție pe motive de conștiință”

1. În Hotărârea Shepherd[2], Curtea a examinat pentru prima dată aspectul dacă unui soldat înrolat care a dezertat pentru că a refuzat să mai efectueze serviciul militar în cadrul forțelor armate ale Statelor Unite ale Americii în războiul din Irak trebuie să i se acorde azil în temeiul Directivei 2011/95/UE[3]. În prezenta cauză, Verwaltungsgericht Hannover (Tribunalul Administrativ din Hanovra, Germania) solicită Curții clarificări suplimentare în legătură cu această hotărâre. Spre deosebire de domnul Shepherd, reclamantul din litigiul principal și-a părăsit țara cu scopul de a evita încorporarea în cadrul forțelor armate, iar contextul specific în acest caz este serviciul militar care trebuie efectuat în armata siriană în cadrul războiului civil din Siria. Anumite aspecte ridicate de instanța de trimitere diferă astfel de cele care au fost analizate în cauza domnului Shepherd. Curtea ne-a solicitat ca în cadrul prezentelor concluzii să ne concentrăm atenția pe interpretarea textului care este aplicabil în prezent, și anume a articolului 9 alineatul (3) din Directiva 2011/95/UE (denumită în continuare „Directiva privind standardele minime”). Mai exact, vom examina aspectul dacă trebuie să existe o legătură de cauzalitate între „motivele de persecuție” și „actele de persecuție” (sau lipsa protecției împotriva acestor acte) în sensul acestei directive.

1 Limba originală: engleza.

2 Hotărârea din 26 februarie 2015 (C-472/13, EU:C:2015:117).

3 Cauza domnului Shepherd privea Directiva 2004/83/CE a Consiliului din 29 aprilie 2004 privind standardele minime referitoare la condițiile pe care trebuie să le îndeplinească resortisanții țărilor terțe sau apatrizii pentru a putea beneficia de statutul de refugiat sau persoanele care, din alte motive, au nevoie de protecție internațională și referitoare la conținutul protecției acordate (JO 2004, L 304, p. 12, Ediție specială, 19/vol. 7, p. 52). Prezenta procedură privește Directiva 2011/95/UE a Parlamentului European și a Consiliului din 13 decembrie 2011 privind standardele referitoare la condițiile pe care trebuie să le îndeplinească resortisanții țărilor terțe sau apatrizii pentru a putea beneficia de protecție internațională, la un statut uniform pentru refugiați sau pentru persoanele eligibile pentru obținerea de protecție subsidiară și la conținutul protecției acordate (JO 2011, L 337, p. 9), care a înlocuit și a abrogat Directiva 2004/83/CE.

Dreptul internațional

Convenția privind statutul refugiaților

2. Potrivit articolului 1 secțiunea A alineatul (2) din Convenția de la Geneva privind statutul refugiaților [4], orice persoană care, în urma „unor temeri justificate de a fi persecutată datorită rasei, religiei, naționalității, apartenenței la un anumit grup social sau opiniilor sale politice, se află în afara țării a cărei cetățenie o are și care nu poate sau, datorită acestei temeri, nu dorește protecția acestei țări sau care, neavând nici o cetățenie și găsindu-se în afara țării în care avea reședința obișnuită, nu poate sau, datorită respectivei temeri, nu dorește să se reîntoarcă” intră sub incidența definiției termenului de refugiat.

3. Articolul 1 secțiunea F litera (a) precizează că dispozițiile Convenției de la Geneva nu se aplică persoanelor despre care există motive serioase să se creadă că au comis „o crimă contra păcii, o crimă de război sau o crimă împotriva umanității, în sensul instrumentelor internaționale elaborate pentru a prevedea dispoziții cu privire la aceste crime” [5].

Convenția europeană pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale

4. Articolul 9 alineatul 1 din Convenția europeană pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale [6] garantează dreptul la libertatea de gândire, de conștiință și de religie, inclusiv libertatea de a-și schimba religia sau convingerea.

Dreptul Uniunii Europene

Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene

5. Articolul 10 alineatul (1) din Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene (denumită în continuare „carta”) corespunde articolului 9 paragraful 1 din CEDO. Potrivit articolului 10 alineatul (2) din cartă, dreptul la obiecție pe motive de conștiință este recunoscut în conformitate cu legile interne care reglementează exercitarea acestui drept, iar articolul 52 alineatul (3) prevede că drepturile consacrate în cartă trebuie să fie interpretate în conformitate cu drepturile corespunzătoare garantate de CEDO.

Directiva privind standardele minime

6. Considerentele Directivei privind standardele minime cuprind următoarele afirmații. Directiva privind standardele minime face parte din măsurile care formează sistemul european comun de azil (denumit în continuare „SECA”), fondat pe punerea integrală și globală în aplicare a Convenției de la Geneva și a protocolului, care, împreună, constituie elementul-cheie al sistemului juridic internațional de protecție a refugiaților [7]. Obiectivul principal al acestei directive este să se asigure că toate statele

4 Convenția privind statutul refugiaților, semnată la Geneva la 28 iulie 1951, care a intrat în vigoare la 22 aprilie 1954 (denumită în continuare „Convenția de la Geneva”), astfel cum a fost completată prin Protocolul privind statutul refugiaților, încheiat la New York la 31 ianuarie 1967, care a intrat în vigoare la 4 octombrie 1967 (denumit în continuare „protocolul”). Convenția de la Geneva se limita inițial la persoanele care se sustrăgeau de la evenimentele care au avut loc înainte de 1 ianuarie 1951 și pe teritoriul Europei. Protocolul a eliminat aceste restricții și a conferit Convenției de la Geneva o acoperire universală.

5 Articolul 1 secțiunea F literele (b) și (c) din Convenția de la Geneva prevede că dispozițiile Convenției nu se aplică persoanelor care au comis o crimă gravă de drept comun în afara țării de primire, înainte de a fi admise în aceasta ca refugiați, respectiv persoanelor care s-au făcut vinovate de acțiuni contrare scopurilor și principiilor Națiunilor Unite.

6 Semnată la Roma la 4 noiembrie 1950 (denumită în continuare „CEDO”).

7 Considerentele (3) și (4).

membre pun în aplicare criterii comune de identificare a persoanelor care au o nevoie reală de protecție internațională și să garanteze că un nivel minim de beneficii este disponibil în toate statele membre [8]. Directiva respectă drepturile fundamentale, precum și principiile recunoscute de cartă [9]. Statele membre sunt ținute de obligațiile asumate în temeiul instrumentelor de drept internațional la care sunt parte în ceea ce privește tratamentul pe care îl aplică persoanelor care intră sub incidența domeniului de aplicare a Directivei privind standardele minime [10]. „Consultările cu Înaltul Comisariat al Organizației Națiunilor Unite pentru Refugiați pot cuprinde indicații utile pentru statele membre atunci când se pronunță cu privire la acordarea statutului de refugiat în temeiul articolului 1 din Convenția de la Geneva[[11]]. Ar trebui stabilite standarde privind definirea și conținutul statutului de refugiat pentru a ajuta organele naționale competente ale statelor membre să aplice Convenția de la Geneva[[12]]. Este necesară adoptarea unor criterii comune privind recunoașterea statului de refugiat al solicitanților de azil în sensul articolului 1 din Convenția de la Geneva[[13]]”. În sfârșit, „[u]na dintre condițiile pentru a putea obține statutul de refugiat, în sensul articolului 1 secțiunea A din Convenția de la Geneva, este existența unei legături cauzale între motivele de persecuție, și anume cele legate de rasă, religie, naționalitate, opinie politică sau apartenența la un anumit grup social, și actele de persecuție sau lipsa protecției împotriva acestor acte” [14].

7. Potrivit articolului 1, obiectul Directivei privind standardele minime include stabilirea unor standarde referitoare la condițiile pe care trebuie să le îndeplinească resortisanții țărilor terțe sau apatrizii pentru a deveni beneficiari de protecție internațională.

8. Articolul 2 litera (d) definește noțiunea de „refugiat” ca fiind „orice resortisant al unei țări terțe care, ca urmare a unei temeri bine fondate de a fi persecutat din cauza rasei sale, a religiei, a naționalității, a opiniilor politice sau a apartenenței la un anumit grup social, se află în afara țării al cărei cetățean este și care nu poate sau, din cauza acestei temeri, nu dorește să solicite protecția respectivei țări sau orice apatrid care, aflându-se din motivele menționate anterior în afara țării în care avea reședința obișnuită, nu poate sau, din cauza acestei temeri, nu dorește să se întoarcă în respectiva țară și care nu intră în domeniul de aplicare a articolului 12” [15]. Noțiunea de „statut conferit prin protecție subsidiară” este definită la articolul 2 litera (g) ca fiind „recunoașterea de către un stat membru a unui resortisant al unei țări terțe sau a unui apatrid ca persoană eligibilă pentru obținerea de protecție subsidiară”.

9. Capitolul II este intitulat „Evaluarea cererilor de protecție internațională”. În cadrul acestui capitol, articolul 4 alineatul (1) precizează că statele membre au obligația de a evalua, în cooperare cu solicitantul, elementele relevante ale cererii de protecție internațională. În conformitate cu articolul 4 alineatul (3), această evaluare trebuie să fie efectuată la nivel individual și să ia în considerare elementele enumerate la articolul 4 alineatul (3) literele (a)-(e). Aceste elemente includ:

„(a) toate faptele pertinente privind țara de origine în momentul luării unei decizii privind cererea, inclusiv actele cu putere de lege și actele administrative ale țării de origine și […] modul lor de aplicare;

[…]

8 Considerentul (12).
9 Considerentul (16).
10 Considerentul (17).
11 Considerentul (22).
12 Considerentul (23).
13 Considerentul (24).
14 Considerentul (29).
15 A se vedea punctul 13 din prezentele concluzii.

(c) statutul individual și situația personală a solicitantului, inclusiv factori precum trecutul, sexul și vârsta acestuia, pentru a se stabili dacă, ținând seama de situația personală a solicitantului, actele la care solicitantul a fost sau riscă să fie expus ar putea fi considerate o persecuție sau o vătămare gravă;

[…]”

Potrivit articolului 4 alineatul (5), „[a]tunci când statele membre aplică principiul conform căruia este obligația solicitantului să își susțină cererea și când anumite aspecte din declarațiile solicitantului nu sunt susținute de dovezi documentare sau de altă natură, aceste aspecte nu necesită o confirmare în cazul în care sunt îndeplinite următoarele condiții:

(a) solicitantul a depus un efort real de a-și susține cererea;

(b) au fost prezentate toate elementele relevante de care dispune solicitantul și s-a furnizat o explicație satisfăcătoare în ceea ce privește absența unor alte elemente de probă relevante;

(c) declarațiile solicitantului sunt considerate coerente și plauzibile și nu sunt contrazise de informații generale și specifice cunoscute, relevante pentru cererea sa;

(d) solicitantul a depus cererea de protecție internațională de îndată ce a fost posibil, cu excepția cazului în care solicitantul poate dovedi un motiv întemeiat pentru care nu a procedat astfel; precum și

(e) credibilitatea generală a solicitantului a putut fi stabilită”.

10. În conformitate cu articolul 6 litera (a), printre agenții de persecuție sau vătămări grave se numără statul.

11. Articolele 9-12 alcătuiesc capitolul III, care este intitulat „Condiții pentru a fi considerat refugiat”. Articolul 9 („Acte de persecuție”) prevede:

„(1) Pentru a fi considerat drept un act de persecuție în sensul articolului 1 secțiunea A din Convenția de la Geneva, acesta trebuie:

(a) să fie suficient de grav prin natura sau prin caracterul său repetat pentru a constitui o încălcare gravă a drepturilor fundamentale ale omului, în special a drepturilor de la care nu este posibilă nicio derogare în temeiul articolului 15 alineatul (2) din [CEDO][16] sau

(b) să fie o acumulare de diverse măsuri, inclusiv de încălcări ale drepturilor omului, care să fie suficient de gravă pentru a afecta un individ în mod similar cu cele menționate la litera (a).

(2) Actele de persecuție, în sensul alineatului (1), pot lua, printre altele, următoarele forme:

(a) acte de violență fizică sau psihică, inclusiv acte de violență sexuală;

(b) măsuri legale, administrative, polițienești și/sau judiciare care sunt discriminatorii în sine sau sunt puse în aplicare în mod discriminatoriu;

(c) urmărirea penală sau sancțiunile care sunt disproporționate sau discriminatorii;

16 Articolul 15 paragraful 2 din CEDO enumeră acele drepturi de la care nu este posibilă nicio derogare, precum dreptul la viață.

(d) refuzul unei căi de atac judiciare care conduce la o sancțiune disproporționată sau discriminatorie;

(e) urmărirea penală sau sancțiuni în cazul refuzului de a efectua serviciul militar în situații de conflict, atunci când serviciul militar ar presupune comiterea unor infracțiuni sau îndeplinirea unor acte care intră sub incidența motivelor de excludere prevăzute la articolul 12 alineatul (2)[17];

(f) actele împotriva persoanelor din motive de sex sau actele împotriva copiilor.

(3) În conformitate cu articolul 2 litera (d), trebuie să existe o legătură între motivele menționate la articolul 10 și actele de persecuție în sensul alineatului (1) din prezentul articol sau absența protecției împotriva unor astfel de acte."

12. Articolul 10 alineatul (1) enumeră cinci „elemente" de care statele membre trebuie să țină seama atunci când evaluează „motivele persecuției", și anume rasa, religia, naționalitatea, apartenența la un anumit grup social și opiniile politice [articolul 10 alineatul (1) literele (a)-(e)]. În ceea ce privește această din urmă dispoziție menționată, articolul 10 alineatul (1) litera (e) prevede:

„noțiunea de opinii politice include, în special, opiniile, ideile sau credințele într-un domeniu legat de potențialii agenți de persecuție menționați la articolul 6, precum și de politicile și metodele acestora, indiferent dacă respectivele opinii, idei sau credințe se traduc sau nu prin acte întreprinse de solicitant".

Articolul 10 alineatul (2) prevede că „[a]tunci când se evaluează dacă un solicitant este îndreptățit să se teamă că va fi persecutat, este indiferent dacă posedă efectiv caracteristica legată de rasă, religie, naționalitate, apartenență la un anumit grup social sau opinii politice care stau la originea persecuției, atât timp cât o astfel de caracteristică îi este atribuită de agentul de persecuție".

13. Articolul 12 enumeră cazurile în care orice resortisant al unei țări terțe sau orice apatrid este exclus de la recunoașterea statutului de refugiat în temeiul Directivei privind standardele minime. Aceste cazuri includ împrejurarea în care există motive întemeiate pentru a crede că „a comis o infracțiune împotriva păcii, o crimă de război sau o crimă împotriva umanității în sensul instrumentelor internaționale elaborate pentru a prevedea dispoziții privind astfel de infracțiuni" [articolul 12 alineatul (2) litera (a)][18].

14. Articolul 13 impune statelor membre să acorde statutul de refugiat oricărui resortisant al unei țări terțe sau oricărui apatrid care îndeplinește condițiile necesare pentru a fi considerat refugiat în conformitate cu capitolele II și III din Directiva privind standardele minime.

17 A se vedea punctul 13 din prezentele concluzii.

18 O dispoziție analogă [articolul 17 alineatul (1) litera (a)] exclude în mod similar o astfel de persoană din categoria persoanelor eligibile pentru obținerea de protecție subsidiară. Pentru a avea o imagine cât mai completă, adăugăm faptul că textul articolului 12 alineatul (2) literele (b) și (c) și motivele analoge de excludere de la obținerea de protecție subsidiară prevăzute la articolul 17 alineatul (1) literele (b) și (c) sunt similare cu cele prevăzute la articolul 1 secțiunea F literele (b) și (c) din Convenția de la Geneva; a se vedea nota de subsol 5 de mai sus.

Directiva privind procedurile

15. Obiectivul Directivei 2013/32/UE [19] constă în stabilirea unor proceduri comune de acordare și retragere a protecției internaționale în conformitate cu Directiva privind standardele minime. Această directivă se aplică tuturor cererilor de protecție internațională depuse pe teritoriul Uniunii Europene [20]. Cerințele privind examinarea cererilor sunt prevăzute la articolul 10. Statele membre trebuie să se asigure că autoritatea decizională hotărăște în legătură cu cererile de azil după o examinare corespunzătoare [21].

Dreptul național

16. Articolul 3 alineatul 1 din Asylgesetz (Legea privind azilul, denumită în continuare „AsylG") definește noțiunea de „refugiat" în conformitate cu definiția prevăzută la articolul 2 litera (d) din Directiva privind standardele minime. Articolul 3a din AsylG definește noțiunea de „acte de persecuție" în mod similar cu definiția acestei noțiuni prevăzută la articolul 9 din Directiva privind standardele minime [articolul 3a alineatul 2 punctul 5 reiterează articolul 9 alineatul (2) litera (e) din directivă în ceea ce privește urmărirea penală sau sancțiunile pentru refuzul de a efectua serviciul militar într-un conflict atunci când efectuarea serviciului militar ar presupune [implicarea în comiterea de crime de război]]. Articolul 3b din AsylG stabilește elementele „motivelor de persecuție" în mod similar cu articolul 10 din Directiva privind standardele minime [articolul 3b alineatul 1 punctul 5 reiterează articolul 10 alineatul (1) litera (e) din directivă în ceea ce privește noțiunea de „opinii politice"]. În sfârșit, articolul 3a alineatul 3 din AsylG – la fel ca articolul 9 alineatul (3) din Directiva privind standardele minime – impune existența unei legături de cauzalitate [22] între actele de persecuție și motivele de persecuție.

Situația de fapt, procedura și întrebările preliminare

17. Reclamantul, domnul EZ, s-a născut la 27 ianuarie 1989. Este cetățean sirian. Acesta și-a părăsit țara de origine plecând pe mare și, după ce a călătorit și pe uscat printr-o serie de țări, a ajuns în final în Republica Federală Germania, la 5 septembrie 2015. El a depus o cerere formală de azil la Bundesamt für Migration und Flüchtlinge (Oficiul Federal pentru Migrație și Refugiați, Germania, denumit în continuare „Bundesamt"), la 28 ianuarie 2016.

18. Domnul EZ a informat Bundesamt că, pe când se afla în Siria, a solicitat o amânare a efectuării serviciului militar de teama că va fi obligat să participe la războiul civil. Autoritățile siriene i-au acordat o amânare până în luna februarie a anului 2015 pentru a-i da posibilitatea să își finalizeze cursurile la Universitatea din Alep. Domnul EZ și-a finalizat studiile în luna aprilie a anului 2014 și a părăsit Siria în luna noiembrie a anului 2014 din cauza iminenței încorporării sale în vederea efectuării serviciului militar, care urma să aibă loc în luna februarie a anului 2015.

19 Directiva Parlamentului European și a Consiliului din 26 iunie 2013 privind procedurile comune de acordare și retragere a protecției internaționale (JO 2013, L 180, p. 60) (denumită în continuare „Directiva privind procedurile").

20 Articolul 3 alineatul (1).

21 Articolul 10 alineatul (3).

22 „Zwischen den in § 3 Absatz 1 Nummer 1 in Verbindung mit den in § 3b gennanten Verfolgungsgründen und den in Absätzen 1 und 2 als Verfolgung eingestuften Handlungen oder dem Fehlen von Schutz vor solchen Handlungen *muss eine Verknüpfung bestehen*" („*Trebuie să existe* o legătură între motivele de persecuție menționate la articolul 3 alineatul 1 punctul 1 coroborat cu articolul 3b și actele de persecuție în sensul alineatelor 1 și 2 ale prezentului articol și absența protecției împotriva unor asemenea acte) (sublinierea noastră).

19. Prin decizia din 11 aprilie 2017, Bundesamt i-a acordat domnului EZ statutul conferit prin protecție subsidiară [23], însă i-a respins cererea de azil pentru motivul că nu fusese supus persecuției în Siria, ceea ce l-ar fi determinat să își părăsească țara de origine. Bundesamt a considerat că în cazul său nu exista nicio legătură de cauzalitate între actul de persecuție și un motiv de persecuție. La 1 mai 2017, domnul EZ a formulat o acțiune împotriva acestei decizii la instanța de trimitere.

20. Instanța de trimitere a făcut următoarele precizări în decizia sa de trimitere.

21. Siria este, începând din anul 2011, scena unui conflict armat intern. Toate părțile implicate în acest conflict au săvârșit – și continuă să săvârșească – încălcări grave și sistematice ale dreptului umanitar internațional [24].

22. În Siria se aplică un sistem de efectuare a serviciului militar obligatoriu cu o durată de doi ani pentru bărbații de cetățenie siriană cu vârsta de cel puțin 18 ani. În temeiul dreptului sirian, nu există dreptul la obiecție pe motive de conștiință [25]. Administrația militară siriană continuă să recruteze intensiv. Există o așteptare generală potrivit căreia încorporabilii, atunci când devin eligibili pentru efectuarea serviciului militar (de exemplu, ulterior expirării unei perioade de amânare a acestuia în scopul efectuării de studii), se vor prezenta la administrația militară din proprie inițiativă. După șase luni, încorporabilii care nu procedează astfel sunt trecuți automat pe o listă de prezumtivi dezertori. Această listă este pusă la dispoziția punctelor de control și a altor agenții guvernamentale. În timp de război, prezumtivii dezertori astfel identificați sunt pasibili, în temeiul dreptului sirian, de pedepse severe. Forma de pedeapsă impusă este arbitrară: aceasta se întinde de la pedepse cu închisoarea de până la cinci ani și până la (efectiva) execuție a unor astfel de recruți prin trimiterea lor în operațiuni periculoase în prima linie fără să li se ofere în prealabil nicio pregătire militară.

23. Instanța de trimitere a considerat că domnul EZ nu dorește să respecte obligația generală de a se înrola și de a servi în armata siriană, ceea ce l-ar implica probabil în comiterea unor crime de război [26]. Părăsind Siria și formulând o cerere de protecție internațională, domnul EZ a devenit pasibil – ca urmare tocmai a acestui comportament – de urmărire penală sau de aplicarea unei pedepse în țara sa de origine.

24. În acest context, instanța de trimitere solicită îndrumări cu privire la o serie de aspecte. Mai precis, aceasta solicită Curții să examineze articolul 9 alineatul (3) din Directiva privind standardele minime și să clarifice aspectul dacă este necesar să se stabilească o legătură de cauzalitate între „actele de persecuție” enumerate la articolul 9 alineatul (2) și unul dintre „motivele de persecuție” prevăzute la

23 A se vedea punctul 8 din prezentele concluzii.

24 În decizia sa de trimitere, instanța de trimitere documentează pe larg această constatare de fapt.

25 Instanța de trimitere menționează în decizia sa de trimitere Consiliul Organizației Națiunilor Unite pentru drepturile omului, Raportul Comisiei internaționale independente de anchetă privind Republica Arabă Siriană A/HRC/34/64 din 2 februarie 2017.

26 În decizia sa de trimitere, instanța de trimitere menționează Rezoluția A/71/L.48 a Adunării Generale a Organizației Națiunilor Unite din 19 decembrie 2016, intitulată „Mecanism internațional, imparțial și independent care să contribuie la investigarea și urmărirea penală a celor responsabili de infracțiunile cele mai grave în temeiul dreptului internațional comise în Republica Arabă Siriană începând cu martie 2011”.

articolul 10 alineatul (1). În cazul în care răspunsul la această întrebare este afirmativ, instanța de trimitere se întreabă dacă o astfel de legătură este stabilită în mod necesar în temeiul acestei directive atunci când o cerere de azil se întemeiază pe articolul 9 alineatul (2) litera (e)[27]. Prin urmare, instanța de trimitere a solicitat pronunțarea unei decizii preliminare cu privire la următoarele întrebări:

„1) Articolul 9 alineatul (2) litera (e) din [Directiva privind standardele minime] trebuie interpretat în sensul că «refuzul de a efectua serviciul militar în situații de conflict» nu implică în mod necesar faptul că persoana în cauză a refuzat să efectueze serviciul militar în cadrul unei proceduri oficiale de refuz atunci când dreptul statului de origine nu prevede un drept de a refuza efectuarea serviciului militar?

2) În cazul unui răspuns afirmativ la prima întrebare:

Prin «refuzul de a efectua serviciul militar în situații de conflict», articolul 9 alineatul (2) litera (e) din [Directiva privind standardele minime] protejează și persoanele care, după expirarea perioadei de amânare a serviciului militar, nu se pun la dispoziția administrației militare din țara de origine și se sustrag înrolării forțate prin fugă?

3) În cazul unui răspuns afirmativ la a doua întrebare:

Articolul 9 alineatul 2 litera (e) din [Directiva privind standardele minime] trebuie interpretat în sensul că serviciul militar efectuat de un recrut care nu cunoaște viitorul domeniu militar în care va fi utilizat ar include în mod direct sau indirect «comiterea unor infracțiuni sau îndeplinirea unor acte care intră sub incidența motivelor de excludere prevăzute la articolul 12 alineatul (2)» doar din cauza faptului că armata țării sale de origine comite în mod repetat și sistematic astfel de infracțiuni sau acte utilizând recruți?

4) Articolul 9 alineatul (3) din [Directiva privind standardele minime] trebuie interpretat în sensul că, și în cazul unei urmăriri penale în sensul articolului 9 alineatul (2) litera (e) din [Directiva privind standardele minime], conform articolului 2 litera (d) din aceeași directivă, motivele menționate la articolul 10 din [Directiva privind standardele minime] trebuie să fie legate de actele de persecuție prevăzute la articolul 9 alineatele (1) și (2) din [Directiva privind standardele minime] sau de lipsa de protecție împotriva unor astfel de acte?

5) În cazul unui răspuns afirmativ la a patra întrebare, legătura prevăzută la articolul 9 alineatul (3) coroborat cu articolul 2 litera (d) din [Directiva privind standardele minime] între urmărirea penală sau aplicarea unor sancțiuni penale ca urmare a refuzului de a efectua serviciul militar și motivul de persecuție se menține pentru simplul fapt că urmărirea penală sau aplicarea unor sancțiuni este legată de refuz?”

25. Domnul EZ și Comisia Europeană au depus observații scrise. Ambele părți, alături de Bundesamt și de Germania, au formulat observații orale în ședință, care a avut loc la 5 martie 2020.

27 Instanța de trimitere precizează în decizia sa de trimitere că, la nivel național, sunt împărțite opiniile juridice în legătură cu aspectul dacă trebuie să existe o legătură de cauzalitate atunci când solicitanții de azil se întemeiază pe articolul 9 alineatul (2) litera (e) din Directiva privind standardele minime.

Apreciere

Observații generale

26. Preambulul Directivei privind standardele minime stabilește cadrul în care trebuie interpretate dispozițiile acesteia. Astfel, Convenția de la Geneva și protocolul stau la baza aplicării acestei directive, care respectă în întregime și principiile consacrate în cartă, și obligațiile care le revin statelor membre în temeiul dreptului internațional [28].

27. Directiva privind standardele minime trebuie, astfel, interpretată în lumina structurii generale și a scopului acesteia, cu respectarea Convenției de la Geneva și a celorlalte tratate în domeniu, menționate la articolul 78 alineatul (1) TFUE, precum și cu respectarea drepturilor recunoscute de cartă [29]. Declarațiile făcute de Înaltul Comisar al ONU pentru Refugiați furnizează indicații utile în interpretarea Directivei privind standardele minime [30].

28. Structura generală a Directivei privind standardele minime este următoarea. Noțiunea de „refugiat” se referă în special la un resortisant al unei țări terțe care se află în afara țării în care are reședința obișnuită „ca urmare a unei temeri bine fondate de a fi persecutat” din cauza rasei sale, a religiei, a naționalității, a opiniilor politice sau a apartenenței la un anumit grup social și care nu poate sau, „din cauza acestei temeri”, nu dorește să solicite „protecția” respectivei țări. Prin urmare, persoana respectivă trebuie să aibă, ca urmare a împrejurărilor existente în țara sa de origine, o temere bine fondată de a fi personal supusă persecuției din cauza a cel puțin unu din cele cinci motive enumerate la articolul 2 litera (d) și la articolul 10 alineatul (1) din directiva menționată, precum și la articolul 1 secțiunea A alineatul (2) din Convenția de la Geneva.

29. Potrivit articolului 4 alineatul (3) literele (a), (b) și (c) din Directiva privind standardele minime, la evaluarea individuală a unei cereri de protecție internațională trebuie să se țină seama de următoarele elemente: (i) de toate faptele pertinente privind țara de origine în momentul luării unei decizii privind cererea de azil, inclusiv actele cu putere de lege și actele administrative ale țării de origine și modul lor de aplicare, (ii) de informațiile și de documentele relevante prezentate de solicitant, precum și (iii) de statutul individual și de situația personală a solicitantului [31].

30. Statul sirian și administrația militară a acestuia intră sub incidența definiției noțiunii „agenții de persecuție sau vătămări grave”, prevăzută la articolul 6 litera (a) din Directiva privind standardele minime.

28 Considerentele (3), (4), (16) și (17) ale Directivei privind standardele minime.

29 Hotărârea din 26 februarie 2015, Shepherd (C-472/13, EU:C:2015:117, punctul 23 și jurisprudența citată).

30 A se vedea considerentul (22) al Directivei privind standardele minime. „Ghidul UNHCR privind procedurile și criteriile pentru determinarea statutului de refugiat în temeiul Convenției din 1951 și al Protocolului din 1967 privind statutul refugiaților”, revizuit recent, în februarie 2019 (denumit în continuare „ghidul”) și Orientările UNHCR nr. 10 privind protecția internațională „Cereri de obținere a statutului de refugiat referitoare la serviciul militar în contextul articolului 1 secțiunea A alineatul (2) din Convenția din 1951 și/sau al Protocolului din 1967 privind statutul refugiaților” (denumite în continuare „Orientările UNHCR nr. 10”) (versiunea din 12 noiembrie 2014) sunt deosebit de relevante pentru prezenta cauză. Deși niciunul dintre aceste documente nu este obligatoriu din punct de vedere juridic, ele reflectă totuși principii consacrate ale dreptului internațional.

31 Hotărârea din 26 februarie 2015, Shepherd (C-472/13, EU:C:2015:117, punctul 26 și jurisprudența citată).

31. Articolul 12 alineatul (2) din Directiva privind standardele minime se întemeiază pe articolul 1 secțiunea F din Convenția de la Geneva. Doar articolul 12 alineatul (2) litera (a) este relevant în împrejurările actuale [32]. Actele enumerate la această dispoziție și la articolul 1 secțiunea F litera (a) din Convenția de la Geneva drept acte care conduc la excluderea de la recunoașterea statutului de refugiat sunt identice. Acestea sunt prezente atunci când există „motive întemeiate" pentru a crede că persoana în cauză a comis infracțiuni împotriva păcii, crime de război sau crime împotriva umanității, în sensul instrumentelor internaționale elaborate pentru a prevedea dispoziții privind astfel de infracțiuni.

32. Carta Tribunalului Militar Internațional [33] definește noțiunea „infracțiune împotriva păcii" ca implicând planificarea, pregătirea, inițierea sau purtarea unui război de agresiune sau a unui război care încalcă tratatele internaționale sau alte acorduri. O astfel de infracțiune, prin însăși natura sa, poate fi comisă doar de personalul aflat pe poziții de conducere la nivel înalt, care reprezintă o instituție de stat sau similară [34]. Decizia de trimitere indică faptul că domnul EZ este un tânăr care s-a sustras de la efectuarea serviciului militar în Siria fugind din țară. În cazul în care ar fi intrat în armată, considerăm că posibilitatea pe care acesta ar fi avut-o ca, în decursul celor doi ani, să fi devenit un oficial militar cu un grad suficient de ridicat pentru a putea comite o infracțiune împotriva păcii poate fi exclusă cu desăvârșire.

33. Cu toate acestea, descrierea situației de fapt în ansamblu și declarațiile instanței de trimitere din cuprinsul deciziei sale de trimitere indică faptul că, dacă ar fi intrat în serviciul militar, domnul EZ ar fi putut foarte bine risca să comită crime de război și/sau crime împotriva umanității [35]. O serie de instrumente internaționale definesc noțiunea de „crime de război". Printre aceste crime se numără încălcări grave ale normelor dreptului umanitar internațional prin care se urmărește protejarea persoanelor care nu participă sau nu mai participă la ostilități și limitarea metodelor și a mijloacelor utilizate în război. Noțiunea de crime de război include actele de ucidere intenționată și de tortură a civililor [36]. Crimele împotriva umanității cuprind acte precum genocidul, uciderea, violul și tortura, efectuate ca parte a unui atac larg sau sistematic îndreptat împotriva unei populații civile [37].

34. Obiectivul principal al Directivei privind standardele minime, astfel cum este prevăzut la articolul 1 din aceasta, este de a asigura că statele membre aplică criterii comune în scopul de a identifica persoanele care au cu adevărat nevoie de protecție internațională în Uniunea Europeană [38]. Contextul acestei directive este în esență unul umanitar.

35. De asemenea, este important să reamintim că Directiva privind standardele minime instituie norme minime armonizate de stabilire a statutului de refugiat [39]. Astfel, este cu atât mai important să ne asigurăm că aceste norme sunt aplicate în mod consecvent și uniform în toate statele membre.

36. Acestea sunt considerațiile în lumina cărora trebuie interpretate articolul 9 alineatul (2) litera (e), articolul 9 alineatul (3) și articolul 10.

32 Motivele prevăzute la articolul 12 alineatul (2) literele (b) și (c) se reflectă în articolul 1 secțiunea F literele (b) și (c) din Convenția de la Geneva și, prin urmare, nu sunt relevante în această cauză (a se vedea nota de subsol 5 de mai sus).

33 Carta Tribunalului Militar Internațional, semnată la Londra la 8 august 1945.

34 A se vedea, de exemplu, punctul 11 din orientările privind aplicarea clauzelor de excludere: articolul 1 secțiunea F din Convenția de la Geneva (denumite în continuare „Orientările UNHCR privind clauzele de excludere").

35 A se vedea punctele 21-23 din prezentele concluzii.

36 A se vedea Concluziile pe care le-am prezentat în cauza Shepherd (C-472/13, EU:C:2014:2360, punctele 41-43).

37 În acest sens, instanța de trimitere menționează o serie de rapoarte și de rezoluții. Printre acestea se numără Raportul Comisiei internaționale independente de anchetă cu privire la Republica Arabă Siriană solicitat de Consiliul Națiunilor Unite pentru Drepturile Omului, A/HRC/39/65 din 9 august 2018, Rezoluția Adunării Generale a Organizației Națiunilor Unite privind „situația drepturilor omului din Republica Arabă Siriană", A/HRC/38/L20 din 2 iulie 2018, precum și un document al Comisiei internaționale independente de anchetă solicitat de Consiliul Națiunilor Unite pentru Drepturile Omului, „Abuzurile în materie de drepturi ale omului și încălcarea dreptului umanitar internațional din Republica Arabă Siriană în perioada cuprinsă între 21 iulie 2016 și 28 februarie 2017" A/HRC/34/CRP.3 din 10 martie 2017.

38 A se vedea considerentul (12) al Directivei privind standardele minime.

39 Articolul 3 din Directiva privind standardele minime.

Cu privire la a patra și la a cincea întrebare

37. Prin intermediul celei de a patra și al celei de a cincea întrebări, instanța de trimitere solicită îndrumări privind interpretarea articolului 9 alineatul (3) din Directiva privind standardele minime [40]. Mai precis, dorește să se stabilească modul în care această dispoziție trebuie să fie interpretată în coroborare cu articolul 9 alineatul (2) litera (e) și cu articolul 10 alineatul (1) litera (e).

38. Prin intermediul celei de a patra întrebări, instanța de trimitere solicită să se stabilească dacă cerința de la articolul 9 alineatul (3) în ceea ce privește existența unei „legături" cu un motiv de persecuție enumerat la articolul 10 se aplică chiar și atunci când „fapta de persecuție" este urmărirea penală sau pedeapsa pentru refuzul de a servi în armată într-un conflict în care efectuarea serviciului militar ar include implicarea în săvârșirea de crime de război și/sau de crime împotriva umanității [articolul 9 alineatul (2) litera (e)].

39. Bundesamt, Germania și Comisia nu contestă că trebuie să existe întotdeauna o legătură de cauzalitate între actele de persecuție și motivele persecuției. Domnul EZ contestă acest punct de vedere.

40. În opinia noastră, interpretarea articolului 9 alineatul (3) din Directiva privind standardele minime avansată de Bundesamt, de Germania și de Comisie este corectă.

41. În primul rând, interpretarea contrară este incompatibilă cu definiția însăși a noțiunii de refugiat prevăzută la articolul 2 litera (d) din Directiva privind standardele minime (o persoană care are o „temere bine fondată de a fi persecutată" din cel puțin unu din cele cinci motive enumerate la acest articol și care este „incapabilă sau, din cauza unei asemenea temeri, nu dorește să se folosească de protecția țării respective" [41]).

42. În al doilea rând, aceasta ar fi contrară chiar modului expres de formulare a articolului 9 alineatul (3), care precizează că „*trebuie să existe* o legătură" [42] între motivele menționate la articolul 10 și actele de persecuție, astfel cum sunt acestea descrise la articolul 9 alineatul (1), și absența protecției împotriva unor asemenea acte [43].

43. Acestea fiind spuse, este util să analizăm mai în detaliu articolul 9, care definește acele elemente care permit să se considere anumite acte ca fiind o persecuție [44].

44. Articolul 9 alineatul (1) litera (a) precizează că actele respective trebuie să fie „suficient de grave" prin natura sau prin caracterul lor repetat pentru a constitui o „încălcare gravă a drepturilor fundamentale ale omului", în special a drepturilor imprescriptibile, de la care nu este posibilă nicio derogare, în conformitate cu articolul 15 paragraful 2 din CEDO. Articolul 9 alineatul (1) litera (b) prevede că o acumulare de diverse măsuri, inclusiv de încălcări ale drepturilor omului, care să fie „suficient de gravă pentru a afecta un individ în mod similar" cu cele menționate la articolul 9 alineatul (1) litera (a) trebuie de asemenea considerată ca echivalând cu o persecuție. Toate presupusele acte de persecuție trebuie să respecte pragul prevăzut la articolul 9 alineatul (1) pentru ca un solicitant de azil să se încadreze în domeniul de aplicare al Directivei privind standardele minime.

40 Articolul 9 alineatul (3) face referire încrucișată la articolul 9 alineatul (1), însă – poate, curios – nu face nicio referire la lista (neexhaustivă) a „actelor de persecuție" specifice cuprinsă la articolul 9 alineatul (2). A se vedea în continuare punctul 45 din prezentele concluzii.

41 A se vedea punctul 28 din prezentele concluzii.

42 Sublinierea noastră.

43 A se vedea punctul 45 din prezentele concluzii.

44 Hotărârea din 5 septembrie 2012, Y și Z (C-71/11 și C-99/11, EU:C:2012:518, punctul 53).

45. Articolul 9 alineatul (2) cuprinde o listă eterogenă de posibile acte de persecuție. Această listă este doar exemplificativă. Primele patru poziții din listă descriu, toate, acțiuni care pot fi efectuate de un agent de persecuție sau vătămări grave împotriva unei persoane. A cincea și a șasea poziție se bazează pe o anumită acțiune efectuată anterior de respectiva persoană sau pe o calitate a acestei persoane, care suferă apoi tratamentul în cauză. Deoarece enumerarea prevăzută la articolul 9 alineatul (2) este exemplificativă („[…] pot lua, printre altele, următoarele forme: […]”), și alte acte care nu sunt enumerate la acest articol ar putea totuși să se califice drept acte de persecuție în sensul articolului 9 alineatul (1) litera (a)[45]. În orice caz, este însă clar că un act de *tipul* (sau de *forma*) celor care sunt enumerate la articolul 9 alineatul (2) trebuie să atingă *nivelul de gravitate* prevăzut la articolul 9 alineatul (1) înainte să se *califice* drept un „act de persecuție”.

46. Articolul 9 alineatul (3) face trimitere la articolul 9 alineatul (1) („actele de persecuție în sensul alineatului (1) din prezentul articol”), dar nu face nicio referire la enumerarea exemplificativă a acestor acte prevăzută la articolul 9 alineatul (2). Această omisiune poate reprezenta o neglijență legislativă sau, dimpotrivă, poate fi o omisiune deliberată. Nu există niciun element în cuprinsul propriu-zis al Directivei privind standardele minime care să indice motivele acestei omisiuni. Lipsa referirii la articolul 9 alineatul (2) în cuprinsul articolului 9 alineatul (3) ar putea fi pur și simplu explicată prin faptul că cel dintâi nu definește în mod cuprinzător noțiunea de acte de persecuție [acest lucru reprezintă funcția și scopul articolului 9 alineatul (1)][46]. Este posibil ca legiuitorul să fi considerat că enumerarea exemplificativă prevăzută la articolul 9 alineatul (2) a ceea ce *ar putea* constitui acte care sunt suficient de grave în sensul articolului 9 alineatul (1) era reglementată implicit de articolul 9 alineatul (1).

47. Oricare ar fi explicația corectă, nu considerăm însă că este posibil să se presupună că nu este necesar să se stabilească o legătură de cauzalitate între actele de persecuție și motivele de persecuție pentru fiecare dintre formele de acte enumerate la articolul 9 alineatul (2).

48. În al treilea rând, o astfel de interpretare ar fi în contradicție cu modul de formulare a articolului 1 secțiunea A alineatul (2) din Convenția de la Geneva, care se referă la persoanele care au temeri justificate de a fi persecutate „datorită rasei, religiei, naționalității, apartenenței la un anumit grup social sau opiniilor [lor] politice”. Această definiție se reflectă în mod natural la articolul 2 litera (d) din Directiva privind standardele minime (după cum am arătat la punctul 41 de mai sus), care trebuie interpretat în conformitate cu Convenția de la Geneva[47]. Observăm de asemenea că memorandumul explicativ la Directiva privind standardele minime prevede că legiuitorul a încercat să clarifice în versiunea reformată a acestei directive ceea ce se descrie drept „cerința legăturii de cauzalitate” care figurează în prezent la articolul 9 alineatul (3)[48].

45 A se vedea punctul 44 din prezentele concluzii.

46 A se vedea punctul 45 din prezentele concluzii.

47 A se vedea considerentul (24) al Directivei privind standardele minime.

48 A se vedea Propunerea de directivă a Parlamentului European și a Consiliului privind standardele minime referitoare la condițiile pe care trebuie să le îndeplinească resortisanții țărilor terțe sau apatrizii pentru a putea beneficia de protecție internațională și referitoare la conținutul protecției acordate, COM(2009) 551 final din 21 octombrie 2009, paginile 7 și 8: „În multe cazuri în care persecuția este cauzată de agenți neguvernamentali, precum miliții, clanuri, rețele infracționale, comunități locale sau familii, actul persecuției nu este comis din motive prevăzute de Convenția de la Geneva, ci, de exemplu, din motive infracționale sau răzbunare personală. Cu toate acestea, se întâmplă adesea ca în astfel de cazuri statul să nu fie în măsură sau să nu dorească să acorde protecție persoanei respective din cauza unui motiv care are legătură cu Convenția de la Geneva (de exemplu religie, sex, etnie etc.). Pentru a remedia eventualele deficiențe în materie de protecție, propunerea prevede în mod explicit că cerința privind existența unei legături între actele de persecuție și motivele persecuției este, de asemenea, îndeplinită atunci când există o legătură între actele de persecuție *și absența protecției împotriva unor astfel de acte*” (subliniere care se găsește ca atare în textul inițial).

49. În al patrulea rând, Curtea a făcut în mod constant referire la necesitatea de a demonstra existența unei legături de cauzalitate între teama de actele de persecuție și motivele prevăzute la articolul 10 alineatul (1). Hotărârile pronunțate de Curte în cauze referitoare la cereri de azil pentru motive de religie sau de orientare sexuală sunt exemple care pot fi ușor aplicate prin analogie în prezenta cauză [49].

50. În al cincilea rând, ar fi contrar obiectivului Directivei privind standardele minime să se ignore necesitatea de a stabili existența unei legături de cauzalitate între motivele de persecuție și actele de persecuție sau lipsa protecției împotriva acestor acte [50].

51. Prin urmare, concluzionăm că articolul 9 alineatul (3) din Directiva privind standardele minime trebuie interpretat în sensul că trebuie să existe întotdeauna o legătură de cauzalitate între motivele de persecuție prevăzute la articolul 10 alineatul (1) și actele de persecuție definite la articolul 9 alineatul (1), inclusiv în cazurile în care solicitantul de protecție internațională urmărește să se întemeieze pe articolul 9 alineatul (2) litera (e) din această directivă.

52. Având în vedere că propunem ca la a patra întrebare să se răspundă în mod afirmativ, este necesar să răspundem la a cincea întrebare. Prin intermediul acestei întrebări, instanța de trimitere dorește să se stabilească dacă legătura de cauzalitate impusă la articolul 9 alineatul (3) există în mod automat în cazurile în care un solicitant de azil urmărește să invoce articolul 9 alineatul (2) litera (e) din Directiva privind standardele minime. Inerente acestei întrebări sunt aspecte referitoare la procedura de evaluare a unor astfel de cereri în temeiul articolului 4.

53. Domnul EZ susține că, atunci când un solicitant invocă obiecția pe motive de conștiință în ceea ce privește efectuarea serviciului militar, trebuie să se considere că prin această obiecție el exprimă o opinie politică și că va fi supus persecuției în țara sa de origine în virtutea faptului că pentru sustragerea de la efectuarea serviciului militar se aplică o pedeapsă.

54. Bundesamt susține că nu se poate presupune că toate persoanele care refuză să efectueze serviciul militar se pot întemeia pe articolul 10 alineatul (1) litera (e) din Directiva privind standardele minime. Pentru a demonstra legătura de cauzalitate necesară, trebuie să fie clar pentru statul sirian că persoana în cauză s-a sustras de la efectuarea serviciului militar pe baza obiecției pe motive de conștiință, iar acest lucru trebuie dovedit printr-o manifestare exterioară a acestor puncte de vedere.

55. Germania susține că nu rezultă că există o legătură de cauzalitate în toate cazurile în care solicitanții se întemeiază pe articolul 9 alineatul (2) litera (e) din Directiva privind standardele minime. Solicitanții trebuie să dovedească motivele de persecuție, iar autoritățile naționale competente trebuie să fie în măsură să verifice motivele invocate de aceștia. Acest proces de verificare ar putea include raportarea la surse externe unde solicitantul și-a exprimat opiniile politice, de exemplu prin publicarea pe platforme publice cu ajutorul internetului.

56. Comisia susține că este de la sine înțeles că cererile de protecție internațională necesită o examinare individuală în fiecare caz în parte. Toate faptele trebuie să fie evaluate în conformitate cu articolul 4 din Directiva privind standardele minime. Refuzul de a efectua serviciul militar pentru a evita riscul de a lua parte la crime de război poate fi înțeles ca reprezentând expresia unor opinii politice în sensul articolului 10 alineatul (1) litera (e) din Directiva privind standardele minime.

49 Hotărârea din 5 septembrie 2012, Y și Z (C-71/11 și C-99/11, EU:C:2012:518, punctul 55, în ceea ce privește motivul religiei), și Hotărârea din 2 decembrie 2014, A și alții (C-148/13-C-150/13, EU:C:2014:2406, punctul 60, în ceea ce privește motivul orientării sexuale).

50 A se vedea considerentul (29) al Directivei privind standardele minime, care subliniază că existența unei astfel de legături de cauzalitate este „una dintre condițiile pentru a putea obține statutul de refugiat, în sensul articolului 1 secțiunea A din Convenția de la Geneva”.

57. Curtea nu dispune de nicio informație care să indice care dintre cele cinci motive de persecuție enumerate la articolul 10 alineatul (1) din Directiva privind standardele minime au fost invocate de domnul EZ. Decizia de trimitere reține că domnul EZ a susținut că, indiferent de orice motive personale, acesta riscă să fie persecutat în Siria fie și numai ca urmare a fugii sale din Siria și a depunerii cererii sale de azil în Germania. Instanța de trimitere pleacă de la premisa că articolul 10 alineatul (1) litera (e) (noțiunea de opinii politice) constituie motivul relevant de persecuție în cazul domnului EZ. Deși această presupunere ar putea fi corectă, nu rezultă în mod necesar că acesta este singurul motiv care s-ar putea aplica [51].

58. În conformitate cu definiția noțiunii de „refugiat" prevăzută la articolul 2 litera (d) din Directiva privind standardele minime, autoritățile competente trebuie să fie convinse că este vorba despre o persecuție sau despre un risc de persecuție în privința solicitantului. Din interpretarea coroborată a articolelor 9 și 10 rezultă că noțiunea de persecuție cuprinde atât „actul de persecuție", cât și „motivele de persecuție" [52].

59. În cazul în care un solicitant de protecție internațională invocă articolul 9 alineatul (2) litera (e) drept „act de persecuție" și este în măsură să dovedească faptul că îndeplinește cele două condiții cumulative prevăzute la această dispoziție [și anume că este expus riscului de urmărire penală sau de sancțiuni în cazul refuzului de a efectua serviciul militar și că, în cazul în care ar fi încorporat în armată, serviciul său militar ar putea presupune îndeplinirea unor acte care intră sub incidența articolului 12 alineatul (2)] [53], trebuie să dovedească și că manifestă opinii politice, în scopul de a demonstra „motivul persecuției" în sensul articolului 10 alineatul (1) litera (e)?

60. Raționamentul pe care se bazează a cincea întrebare a instanței de trimitere pare a fi acela că, atunci când sunt îndeplinite condițiile prevăzute la articolul 9 alineatul (2) litera (e), solicitantul a dovedit deja elementele necesare ale noțiunii de opinii politice. Acesta a procedat astfel întrucât se opune ideologiei țării sale de origine în ceea ce privește desfășurarea unui război într-un mod care presupune comiterea de crime de război și/sau încălcări ale dreptului umanitar internațional.

61. În lumina structurii generale a Directivei privind standardele minime, considerăm că nu există posibilitatea unei abordări automate în evaluarea unei cereri de acordare a statutului de refugiat. Așadar, în cazurile în care un solicitant urmărește să invoce articolul 9 alineatul (2) litera (e) drept „act de persecuție", autoritățile competente trebuie totuși să efectueze o evaluare în temeiul articolului 10 alineatul (1) pentru a stabili motivele persecuției.

62. Articolul 10 alineatul (1) litera (e) prevede că „noțiunea de opinii politice" include în special opiniile, ideile sau credințele într-un domeniu legat de potențialii agenți de persecuție menționați la articolul 6, precum și de politicile și de metodele acestora, *indiferent dacă respectivele opinii, idei sau credințe se traduc sau nu prin acte întreprinse de solicitant*.

63. Aceasta este o definiție largă. Ea este de natură să vizeze și o persoană care manifestă opinii politice care sunt pur și simplu diferite de cele ale guvernului din țara sa de origine, precum și persoane care au fost deja identificate ca fiind adversari politici (sau dușmani ai statului) și care se tem că își vor pierde libertatea sau chiar viața în țările lor de origine.

51 A se vedea punctul 83 din prezentele concluzii.

52 A se vedea Concluziile prezentate de regretatul și apreciatul nostru prieten și coleg, domnul avocat general Bot, în cauzele conexate Y și Z (C-71/11 și C-99/11, EU:C:2012:224, punctele 21 și 22).

53 A se vedea punctele 31-33 din prezentele concluzii.

64. În plus, termenii de la finalul articolului 10 alineatul (1) litera (e), „indiferent dacă respectivele opinii, idei sau credințe se traduc sau nu prin acte întreprinse de solicitant”, dovedesc în mod clar că persoana în cauză *nu* trebuie să demonstreze că și-a manifestat opiniile la nivel extern, indiferent că a făcut acest lucru în țara sa de origine, înaintea plecării sale, sau ulterior, în țara în care solicită azil. Există motive evidente pentru care acest lucru ar trebui să fie valabil: într-un regim represiv, o persoană care este suficient de curajoasă sau de imprudentă pentru a-și exprima opiniile poate fi arestată și eliminată înainte de a putea fugi din țară și de a solicita azil în altă țară.

65. Prin urmare, respingem observațiile formulate de Bundesamt și de guvernul german în măsura în care acestea susțin că trebuie să existe o manifestare externă a opiniilor politice ale unui solicitant pentru ca el să invoce articolul 10 alineatul (1) litera (e). Aceste afirmații sunt incompatibile cu modul de formulare a Directivei privind standardele minime și sunt în contradicție cu obligațiile detaliate în ceea ce privește evaluarea prevăzute la articolul 4 din aceasta [54].

66. Articolul 10 alineatul (2) prevede că, „[a]tunci când se evaluează dacă un solicitant este îndreptățit să se teamă că va fi persecutat, *este indiferent* dacă *posedă* efectiv caracteristica legată de […] opinii politice care stau la originea persecuției, atât timp cât o astfel de caracteristică îi este *atribuită* de agentul de persecuție” (sublinierea noastră). Prin urmare, autoritățile competente care examinează o cerere de azil trebuie să stabilească *fie* că persoana în cauză manifestă efectiv opiniile politice în cauză, *fie* că este *rezonabil să se presupună* că agentul persecuției (în acest caz, statul sirian) îi va atribui astfel de opinii [55].

67. Dacă nu are niciun motiv întemeiat de a se teme de persecuție, persoana nu va intra sub incidența definiției noțiunii de „refugiat” [56]. Astfel, temerea abstractă de urmărire penală sau de sancționare a unei prezumtive evaziuni nu constituie o temere bine fondată de persecuție în sensul Directivei privind standardele minime. Astfel, o persoană ale cărei obiecții împotriva înrolării se bazează pe oportunism („Vreau să îmi continui cariera, nu să îmi pierd timpul în armată”) sau pe dorința de a evita dificultățile și posibilele riscuri ale serviciului militar nu va intra în domeniul de aplicare al directivei [57].

68. Determinarea necesară poate fi realizată numai după efectuarea unei evaluări amănunțite în conformitate cu articolul 4 din Directiva privind standardele minime.

69. Observăm în acest context că dreptul la obiecție pe motive de conștiință este recunoscut în dreptul internațional, deși nu există o definiție cuprinzătoare a unui astfel de drept [58]. Importanța libertății de gândire, de conștiință și de religie a fost subliniată și de Curtea Europeană a Drepturilor Omului (denumită în continuare „Curtea de la Strasbourg”). Această libertate este considerată una dintre fundamentele unei societăți democratice [59]. Protecția conferită de articolul 9 din CEDO (care se reflectă la articolul 10 din cartă) o depășește cu mult pe cea a exprimării convingerilor religioase.

54 A se vedea de asemenea, prin analogie, Hotărârea din 25 ianuarie 2018, F (C-473/16, EU:C:2018:36, punctele 31 și 32).

55 A se vedea Orientările UNHCR nr. 10, punctul 51.

56 A se vedea ghidul, punctele 80-83. A se vedea de asemenea comentariul la articolul 12 litera (e), care a devenit articolul 10 alineatul (1) litera (e) din Directiva privind standardele minime, cuprins în expunerea de motive la propunerea de Directivă 2004/83, prima versiune a Directivei privind standardele minime [Propunerea de directivă a Consiliului privind standardele minime referitoare la condițiile pe care trebuie să le îndeplinească resortisanții țărilor terțe sau apatrizii pentru a putea beneficia de statutul de refugiat sau persoanele care, din alte motive, au nevoie de protecție internațională, COM(2001) 510 final].

57 A se vedea ghidul, punctele 167 și 168.

58 Astfel, atât articolul 18 din Declarația universală a drepturilor omului, cât și articolul 18 din Pactul internațional cu privire la drepturile civile și politice afirmă că fiecare are dreptul la libertatea de conștiință și de religie (aceste dispoziții sunt menționate la punctul 8, respectiv la punctul 9 din Orientările UNHCR nr. 10). La punctul 3 din aceste orientări, obiecția pe motive de conștiință este definită drept o obiecție împotriva efectuării serviciului militar care decurge din principii și din motive de conștiință, inclusiv din convingeri profunde rezultate din motive religioase, morale, etice, umanitare sau din alte motive similare.

59 Hotărârea Curții Europene a Drepturilor Omului din 26 aprilie 2016, İzzettin Doğan și alții împotriva Turciei (CE:ECHR:2016:0426JUD006264910, [CG], §109). În ceea ce privește domeniul larg de aplicare al articolului 9 din CEDO, a se vedea de asemenea o hotărâre mai veche, dar bine-cunoscută, Raportul Comisiei din 12 octombrie 1978, DR 19, nr. 7050/75, Arrowsmith împotriva Regatului Unit privind protecția acordată atât opiniilor și convingerilor religioase, cât și celor fără caracter religios, inclusiv convingerilor filozofice coerente și susținute în mod deschis, precum pacifismul.

Aceasta se aplică tuturor convingerilor personale – politice, filozofice și morale. Curtea de la Strasbourg a statuat că opoziția față de efectuarea serviciului militar poate reprezenta o convingere suficient de puternică, de serioasă, de coerentă și de importantă pentru a fi protejată de articolul 9 paragraful 1 din CEDO [60]. Curtea de la Strasbourg a afirmat de asemenea că este legitim ca autoritățile naționale competente să intervieveze persoana în cauză pentru a evalua seriozitatea convingerilor sale și pentru a contracara încercările de a folosi în mod abuziv garanțiile prevăzute la articolul 9 din CEDO [61]. Potrivit articolului 52 alineatul (3) din cartă, drepturile corespunzătoare celor garantate prin articolul 9 din CEDO, consacrate la articolul 10 alineatul (1) din cartă, trebuie interpretate ca incluzând și dreptul la obiecție pe motive de conștiință în ceea ce privește efectuarea serviciului militar.

70. În contextul Directivei privind standardele minime, articolul 4 alineatul (1) permite statelor membre să pună în sarcina solicitanților obligația „să prezinte, de îndată ce este posibil, toate elementele necesare în sprijinul cererii [lor] de protecție internațională […]”. Această dispoziție pune însă în sarcina statelor membre obligația pozitivă de a acționa în cooperare cu solicitantul respectiv pentru a evalua elementele relevante ale cererii sale. Evaluarea trebuie să fie efectuată la nivel individual și trebuie să includă luarea în considerare a statutului individual și a situației personale a solicitantului. În acest sens, articolul 4 alineatul (5) din Directiva privind standardele minime confirmă faptul că un solicitant nu poate fi întotdeauna în măsură să își susțină cererea cu probe scrise sau de altă natură. Atunci când sunt îndeplinite condițiile prevăzute cumulativ în această dispoziție, astfel de probe nu sunt necesare [62].

71. Potrivit unei jurisprudențe constante, declarațiile unui solicitant nu constituie decât punctul de plecare al evaluării efectuate de autoritățile competente [63]. Obiectivul unei astfel de evaluări este de a garanta că obiectivul SECA este îndeplinit: acela de a restrânge recunoașterea statutului de refugiat la indivizii care riscă să fie expuși la o denegare gravă sau la o încălcare sistemică a drepturilor lor esențiale și a căror viață a devenit, așadar, intolerabilă în țara de origine [64]. Împrejurările din litigiul principal diferă însă de cele din cauza Shepherd [65] (care privea mai degrabă un soldat înrolat decât o persoană care a părăsit țara pentru a evita recrutarea). Cu toate acestea, cauza menționată furnizează un punct de plecare util. În hotărârea respectivă, Curtea a explicat că a avea calitatea de membru al personalului militar constituie o condiție necesară, dar nu suficientă care trebuie îndeplinită în prealabil pentru a declanșa aplicarea articolului 9 alineatul (2) litera (e) din Directiva privind standardele minime. Această dispoziție vizează exclusiv o situație de conflict în care „serviciul militar în sine ar presupune comiterea crimelor de război” (solicitantul propriu-zis nu trebuie să demonstreze că ar fi în situația de a comite personal astfel de crime). Mai degrabă, „legiuitorul Uniunii a intenționat să fie luat în considerare în mod obiectiv contextul general în care este exercitat acest serviciu”. Protecția nu poate fi extinsă decât la alte persoane pe care exercitarea funcțiilor acestora le-ar putea conduce „în mod suficient de direct și cu o plauzibilitate rezonabilă” în situația de a participa la astfel de acte. Cu toate acestea, întrucât articolul 9 alineatul (2) litera (e) urmărește protecția solicitantului care se opune serviciului militar pentru că nu vrea să se expună la comiterea, pe viitor, a unor acte de natura celor menționate la articolul 12 alineatul (2), persoana interesată „se poate[, în consecință,] întemeia numai pe caracterul plauzibil” al survenirii unor astfel de acte. În aceste condiții, aprecierea

60 Hotărârea Curții Europene a Drepturilor Omului din 7 iulie 2011, Bayatyan împotriva Armeniei (CE:ECHR:2011:0707JUD002345903 [GC], § 110 și jurisprudența citată).

61 Hotărârea Curții Europene a Drepturilor Omului din 15 septembrie 2016, Papavasilakis împotriva Greciei (CE:ECHR:2016:0915JUD006689914, § 54).

62 A se vedea punctul 9 și nota de subsol de mai sus 19; a se vedea în plus Hotărârea din 2 decembrie 2014, A și alții (C-148/13-C-150/13, EU:C:2014:2406, punctele 50, 51 și 58).

63 Hotărârea din 25 ianuarie 2018, F (C-473/16, EU:C:2018:36, punctul 28).

64 A se vedea de exemplu (în ceea ce privește convingerile religioase) Concluziile prezentate de avocatul general Bot în cauzele conexate Y și Z (C-71/11 și C-99/11, EU:C:2012:224, punctul 28).

65 Hotărârea din 26 februarie 2015 (C-472/13, EU:C:2015:117).

pe care trebuie să o efectueze autoritățile naționale în temeiul articolului 4 alineatul (3) nu se poate întemeia decât pe *„o serie de indicii, singura de natură să dovedească, având în vedere ansamblul împrejurărilor în cauză, că situația acestui serviciu face plauzibilă săvârșirea unor astfel de acte”* [66] (sublinierea noastră).

72. Normele de procedură aplicabile care reglementează efectuarea acestei evaluări sunt cuprinse mai degrabă în Directiva privind procedurile decât în Directiva privind standardele minime [67]. Considerăm că, în cazurile în care solicitanții se întemeiază pe articolul 9 alineatul (2) litera (e), va exista în mod inevitabil o suprapunere semnificativă între evaluarea aspectului dacă există un „act de persecuție” în temeiul acestei dispoziții și evaluarea aspectului dacă solicitantul a dovedit existența unui „motiv de persecuție” în temeiul articolului 10. Ar fi atât artificial, cât și nejustificat de dificil să se impună unui solicitant să demonstreze existența elementelor evidențiate prin Hotărârea Shepherd [68] pentru a dovedi că au fost îndeplinite condițiile prevăzute la articolul 9 alineatul (2) litera (e), iar apoi să demonstreze încă o dată existența acelorași fapte pentru a dovedi că guvernul țării sale de origine susținea o ideologie care autoriza comiterea de crime de război de către armata sa, cu care acesta ar fi putut în mod plauzibil să nu fie de acord.

73. În ceea ce privește motivele de persecuție prevăzute la articolul 10 alineatul (1), decizia de trimitere nu precizează dacă domnul EZ susține a fi o persoană care a ridicat obiecția pe motive de conștiință întrucât este un pacifist și ridică obiecții în ceea ce privește *orice* utilizare a forței militare sau dacă obiecțiile acestuia se întemeiază pe motive mai limitate. Aceste motive ar putea include faptul că războiul din Siria este un război civil și că metodele utilizate de statul sirian presupun săvârșirea de crime de război și contravin dreptului umanitar internațional [69]. Este legitim ca autoritățile competente să încerce să stabilească natura obiecției sale.

74. În efectuarea acestei evaluări, autoritățile competente ar putea lua în considerare următoarele aspecte.

75. Obiecția ridicată în ceea ce privește efectuarea serviciul militar implică în mod necesar un grad de incompatibilitate a valorilor existente între autorități și persoana care ridică obiecția. Astfel, a manifesta opinii, idei sau credințe care se opun respectivelor activități ale statului sirian este de natură să echivaleze cu susținerea unor opinii politice în sensul articolului 10 alineatul (1) litera (e) din Directiva privind standardele minime.

76. În cazul în care se stabilește că solicitantul ridică o obiecție pe motive de conștiință în ceea ce privește efectuarea serviciului militar, următoarea etapă în cadrul evaluării este aceea de a stabili dacă există elemente obiective și subiective care să demonstreze că acesta are un motiv bine întemeiat de a se teme de persecuție ca urmare a opiniilor sau a convingerilor sale politice.

77. În ceea ce privește elementele obiective, atunci când personalul militar este recrutat prin încorporare, acesta este un factor obiectiv care tinde să arate că o persoană care se opune efectuării unui astfel de serviciu militar obligatoriu este susceptibilă să intre în conflict cu autoritățile statului din țara sa de origine.

66 Hotărârea din 26 februarie 2015, Shepherd (C-472/13, EU:C:2015:117, punctele 34-40).

67 A se vedea punctul 15 din prezentele concluzii și Hotărârea din 2 decembrie 2014, A și alții (C-148/13-C-150/13, EU:C:2014:2406, punctul 47 și jurisprudența citată).

68 Hotărârea din 26 februarie 2015 (C-472/13, EU:C:2015:117).

69 A se vedea de exemplu raportul „Obiecție pe motive de conștiință în ceea ce privește efectuarea serviciului militar”, întocmit în conformitate cu rezoluțiile nr. 14 (XXXIV) și nr. 1982/30 ale Subcomisiei pentru prevenirea discriminării și pentru protecția minorităților de domnul Asbjern Eide și de domnul Chama Mubanga-Chipoya, punctul 33 („Raportul: obiecție pe motive de conștiință în ceea ce privește efectuarea serviciul militar”).

78. În cazul în care țara de origine a solicitantului este activ angajată în desfășurarea unui război și există – precum în acest caz – elemente de probă conform cărora războiul face obiectul urmăririi penale pentru încălcarea dreptului umanitar internațional și presupune existența unor incidente sistematice și repetate în ceea ce privește comiterea de crime de război, atestate cu ajutorul unor surse reputate, acest lucru reprezintă un puternic material obiectiv în susținerea unei cereri de obținere a statutului de refugiat întemeiate pe articolul 10 alineatul (1) litera (e)[70].

79. Trebuie să se țină seama de existența unei posibilități reale și fiabile ca persoana în cauză să îndeplinească un serviciu militar alternativ pentru a respecta obligațiile care îi revin privind încorporarea. Lipsa unei proceduri de obținere sau de recunoaștere a statutului de persoană care poate ridica obiecții pe motive de conștiință în țara de origine este de asemenea un element relevant. Atunci când dreptul național și/sau practica din țara de origine nu furnizează mijloace legitime de a ridica obiecții cu privire la efectuarea serviciului militar, nu este pe deplin exclus ca sustragerea de la efectuarea serviciului militar să fie percepută în sine de către stat ca o exprimare a unor opinii politice[71].

80. Natura și gravitatea sancțiunilor și a tratamentului aplicat persoanelor care refuză să efectueze serviciul militar în Siria reprezintă un element important de luat în considerare, la fel cum este aspectul dacă pedeapsa aplicată pentru sustragerea de la efectuarea serviciului militar este disproporționată sau gravă[72].

81. În evaluarea pe care o efectuează, autoritățile naționale trebuie să ia în considerare și faptul că dispozițiile în materie de recrutare se aplică în mod normal adulților relativ tineri. Este posibil ca un astfel de solicitant de azil să invoce motive mai puțin sofisticate decât cele care s-ar putea preconiza din partea unei persoane mai în vârstă în astfel de împrejurări[73].

82. Având în vedere materialul bogat care documentează regimul de recrutare și tratamentul sever la care sunt supuse prezumtivele persoanele care se sustrag acestui regim în Siria, ar fi pe deplin nejustificat să se aștepte ca solicitanții să furnizeze elemente de probă potrivit cărora informaseră autoritățile militare siriene în legătură cu obiecțiile ridicate de ei în ceea ce privește efectuarea serviciului militar *înainte* de a fugi din Siria[74]. Nu putem vedea un motiv întemeiat nici în obligarea solicitanților de azil să prezinte elemente de probă conform cărora au efectuat postări pe rețelele sociale condamnând în mod public desfășurarea războiului din Siria (probabil odată ce aceștia se află în siguranță în afara țării). O astfel de cerință ar conduce la o aplicare foarte artificială a directivei[75].

83. În scopul unei mai bune gestionări, adăugăm că domnul EZ ar putea dori să invoce celelalte motive enumerate la articolul 10 alineatul (1), cum ar fi apartenența la un anumit grup social [articolul 10 alineatul (1) litera (d)][76] sau convingerile religioase [articolul 10 alineatul (1) litera (b)]. Oricare ar fi motivul sau motivele de persecuție pe care acesta urmărește să le invoce, autoritățile competente sunt obligate să efectueze o evaluare în conformitate cu articolul 4 din Directiva privind standardele minime[77].

84. Ce se poate spune în legătură cu situația domnului EZ în discuție în cauza principală?

70 A se vedea Orientările UNHCR nr. 10, punctul 44.

71 A se vedea nota de subsol 25 de mai sus și Orientările UNHCR nr. 10, punctul 52.

72 A se vedea Ghidul ONU, punctul 169.

73 Raport: Obiecții pe motive de conștiință în ceea ce privește efectuarea serviciului militar, punctul 91.

74 A se vedea punctul 22 din prezentele concluzii.

75 A se vedea punctul 65 din prezentele concluzii.

76 Faptele prezentate în Hotărârea Curții din 26 februarie 2015, Shepherd (C-472/13, EU:C:2015:117), arată că domnul Shepherd s-a bazat pe calitatea sa de membru al unui grup social [articolul 10 alineatul (1) litera (d) din Directiva privind standardele minime] în cererea sa de obținere a statutului de refugiat.

77 Ghidul ONU, punctul 66.

85. În conformitate cu articolul 13 din Directiva privind standardele minime, domnului EZ trebuie să i se acorde statutul de refugiat atunci când acesta îndeplinește condițiile necesare pentru a obține statutul de refugiat în sensul capitolelor II și III din directiva menționată. Revine, desigur, autorităților naționale competente sarcina de a face această evaluare, care este supusă controlului instanțelor naționale. Considerăm că este util să se evidențieze următoarele aspecte.

86. Domnul EZ avea 25 de ani atunci când și-a finalizat studiile universitare. La acel moment, serviciul său militar era încă amânat. Acesta avea 26 de ani când a ajuns în Germania și 27 de ani atunci când a formulat cererea sa de azil. Domnul EZ făcea parte din grupul celor identificați în temeiul dreptului sirian drept eligibili pentru încorporare, iar dreptul sirian nu recunoaște dreptul la exercitarea obiecției pe motive de conștiință[78]. Nu există niciun element de probă potrivit căruia autoritățile militare au încetat să recruteze personal. Se pare că nu există nicio alternativă credibilă la serviciul militar pentru cei care se opun să servească în armată. Este bine documentat faptul că persoanele care refuză să efectueze serviciul militar sunt supuse unor sancțiuni drastice. Prin faptul că a afirmat în decizia de trimitere că, în cadrul războiului civil din Siria, comiterea de crime de război în sensul articolului 12 alineatul (2) din directiva menționată este larg răspândită și că există numeroase cazuri dovedite de încălcări ale dreptului umanitar internațional, instanța de trimitere reiterează constatările a numeroase organisme internaționale. Toate acestea reprezintă elemente obiective care susțin concluzia potrivit căreia este posibil ca o persoană precum domnul EZ să manifeste opinii politice în calitate de persoană care își exercită dreptul la obiecție pe motive de conștiință în sensul articolului 10 alineatul (1) litera (e) din Directiva privind standardele minime.

87. În temeiul Directivei privind standardele minime, autoritățile competente sunt obligate să stabilească dacă justificarea motivelor de persecuție efectuată de domnul EZ este credibilă. Îl consideră autoritățile sincer pe acesta? Este justificarea sa plauzibilă?

88. În acest sens poate fi relevant faptul că, atunci când domnul EZ a fugit din Siria, recrutarea sa în armată era iminentă (cu trei luni înainte de expirarea amânării acesteia). La acel moment, era, așadar, foarte probabil ca, în cazul în care ar fi devenit un soldat recrutat, ar fi fost implicat în războiul civil. Aceste elemente sunt, în mod evident, relevante pentru orice evaluare efectuată în temeiul Directivei privind standardele minime.

89. În concluzie, considerăm că, atunci când un solicitant de azil urmărește să invoce articolul 9 alineatul (2) litera (e) din Directiva privind standardele minime ca act de persecuție, întemeierea pe această dispoziție nu stabilește în mod automat că persoana în cauză are o temere bine fondată de persecuție din cauza faptului că manifestă opinii politice în sensul articolului 10 alineatul (1) litera (e) din această directivă. Revine autorităților naționale competente, care acționează sub controlul instanțelor, obligația de a stabili dacă există o legătură de cauzalitate în sensul directivei menționate. În efectuarea acestei evaluări, pot fi relevante următoarele elemente: aspectul dacă în țara de origine a solicitantului se desfășoară un război, natura și metodele utilizate de autoritățile militare într-un astfel de război, disponibilitatea rapoartelor de țară care documentează aspecte precum acela dacă recrutarea pentru efectuarea serviciului militar se realizează prin încorporare, aspectul dacă statutul de persoană care își exercită dreptul la obiecție pe motive de conștiință este recunoscut potrivit dreptului național și, în caz afirmativ, procedurile de stabilire a unui astfel de statut, tratamentul aplicat persoanelor supuse încorporării care refuză să efectueze serviciul militar, existența sau inexistența alternativelor la serviciul militar, precum și situația personală a solicitantului, inclusiv vârsta acestuia.

78 A se vedea punctul 22 din prezentele concluzii.

Concluzie

90. În lumina considerațiilor de mai sus, propunem Curții să răspundă la a patra și la a cincea întrebare adresată de Verwaltungsgericht Hannover (Tribunalul Administrativ din Hanovra, Germania), după cum urmează:

„– Articolul 9 alineatul (3) din Directiva 2011/95/UE a Parlamentului European și a Consiliului din 13 decembrie 2011 privind standardele referitoare la condițiile pe care trebuie să le îndeplinească resortisanții țărilor terțe sau apatrizii pentru a putea beneficia de protecție internațională, la un statut uniform pentru refugiați sau pentru persoanele eligibile pentru obținerea de protecție subsidiară și la conținutul protecției acordate trebuie interpretat în sensul că trebuie să existe întotdeauna o legătură de cauzalitate între motivele de persecuție prevăzute la articolul 10 alineatul (1) și actele de persecuție definite la articolul 9 alineatul (1), inclusiv în cazurile în care un solicitant de protecție internațională urmărește să invoce articolul 9 alineatul (2) litera (e) din această directivă.

– În cazul în care un solicitant de azil urmărește să invoce articolul 9 alineatul (2) litera (e) din Directiva 2011/95/UE drept act de persecuție, întemeierea pe această dispoziție nu stabilește în mod automat faptul că persoana în cauză are o temere bine fondată de persecuție din cauza faptului că manifestă opinii politice în sensul articolului 10 alineatul (1) litera (e) din această directivă. Revine autorităților naționale competente, care acționează sub controlul instanțelor, obligația de a stabili dacă există o legătură de cauzalitate în sensul directivei menționate. În efectuarea acestei evaluări, pot fi relevante următoarele elemente: aspectul dacă în țara de origine a solicitantului se desfășoară un război, natura și metodele utilizate de autoritățile militare într-un astfel de război, disponibilitatea rapoartelor de țară care documentează aspecte precum acela dacă recrutarea în scopul efectuării serviciului militar se realizează prin încorporare, aspectul dacă statutul de persoană care își exercită dreptul la obiecție pe motive de conștiință este recunoscut potrivit dreptului național și, în caz afirmativ, procedurile de stabilire a unui astfel de statut, tratamentul aplicat persoanelor supuse încorporării care refuză să efectueze serviciul militar, existența sau inexistența alternativelor la serviciul militar, precum și situația personală a solicitantului, inclusiv vârsta acestuia.”